

ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ У ПЕРЕМОВИНАХ ПРО ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙНИ

Федорончук Андрій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права
навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Впродовж останніх декількох місяців як в Україні, так і на міжнародному рівні активно обговорюються питання щодо ймовірних варіантів завершення війни проти росії. Це питання є надзвичайно актуальним, адже від його вирішення залежить те, якими будуть Україна та світ завтра.

На сьогодні позиція нашої держави та її союзників зводиться до того, що без перемовин не обійтися і вони є єдиним способом закінчення війни в Україні. «Хоча війни не завжди закінчуються переговорами. Одні закінчуються капітуляцією, інші – зміною режиму» [1].

На мою думку, перемовини про завершення війни є заздалегідь несправедливими. Адже, вже сам факт того, що росія як ініціатор війни в підсумку перемовин отримає для себе певні вигоди свідчатиме про її успіх, що тільки заохочуватиме її до вчинення нових агресивних дій у майбутньому. Розпочати війну і завершити її перемовинами можна і з іншими країнами.

Як відомо, будь-які перемовини передбачають поступки та компроміси з боку обох сторін. Разом з тим, росія жодного разу не заявляла на які поступки вона готова піти, щоб завершити війну. Навпаки, вона систематично заявляє тільки про свої вимоги до України.

Часто юристи говорять про наявність червоних ліній у перемовинах щодо завершення війни. Йдеться про ті фундаментальні питання, які є неприйнятними та не можуть обговорюватися за жодних умов.

Ми вважаємо, що саме українське законодавство, зокрема і Конституція України, мають бути своєрідним фільтром можливих перемовин про завершення війни і основою для вироблення власної позиції. Тому, є доцільним здійснення аналізу вимог росії в контексті її прагнення змінити положення Конституції.

Варто пригадати, що російсько-українська війна розпочалася у 2014 році. Задля її врегулювання та якнайшвидшого завершення були укладені Мінські угоди.

Фактично з 2014 року до лютого 2022 року під постійним тиском росії здійснювалися спроби внесення змін до Конституції України з метою реалізації реформи децентралізації та визначення особливостей здійснення місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей.

Мінські угоди містили умови про проведення в Україні конституційної реформи з набуттям чинності до кінця 2015 року Нової Конституції, яка передбачала в якості ключового елемента децентралізацію (з урахуванням особливостей окремих районів Донецької та Луганської областей, погоджених з представниками цих районів), а також ухвалення постійного законодавства про особливий статус "ДНР" і "ЛНР" [2].

Маємо констатувати, що ці наміри росія не змогла реалізувати. Стабільність Конституції як Основного Закону у той час була збережена. Водночас плани агресора залишилися незмінними.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року розпочався новий етап у війні.

В квітні 2022 року у Стамбулі росія запропонувала Україні проект угоди, яка мала б бути правовою основою для завершення війни. Проте, умови цієї угоди мали ультимативний характер і фактично були підґрунтям для капітуляції України. Задля реалізації положень цієї угоди мали б бути внесені зміни до Конституції України в частині відмови від прагнення вступити до НАТО (із збереженням нейтрального статусу), закріплення заборони на розміщення в Україні іноземних військових та озброєння, розширення офіційного використання російської мови в Україні та інші зміни.

Зі слів представників української делегації, українська сторона відмовилася від угоди з двох причин: по-перше, для цього потрібно було змінити Конституцію, оскільки в ній закріплено прагнення України вступити до НАТО, по-друге, недовіра до російської сторони, що та виконає угоду, «це можна зробити лише якщо є гарантії безпеки» [3].

13 березня 2025 року росією був оприлюднений приблизний перелік вимог, які Україна має виконати для завершення війни. Це відсутність членства в НАТО, нерозміщення іноземних військ в Україні та міжнародне визнання того факту, що Крим і чотири області належать росії [4].

Зрозуміло, що виконання цих вимог передбачає необхідність внесення змін до Конституції України. Навіщо росія наполягає на цьому? Відповідь є очевидною, вона розглядає Конституцію України як перешкоду для реалізації своїх цілей у війні. Адже змінити конституційний лад під гаслом «Досягнення миру в Україні» набагато простіше, ніж встановити фактичний контроль над територією усієї держави.

Представники російської влади неодноразово зазначали про те, що завершити війну перешкоджає Конституція України, в якій містяться положення, які суперечать баченню росії щодо можливості досягнення її цілей [5].

22 березня 2025 року росією зроблено чергову заяву про те, що метою війни в Україні є військовий чи військово-дипломатичний розгром України. На цьому шляху можуть бути маневри, сповільнення та навіть зупинки. Але його буде пройдено... Стратегічні цілі не змінилися, тактичні коригуються в процесі реалізації стратегії [6].

Як бачимо, впродовж усіх років війни росія прямо чи опосередковано намагалася досягнути своїх цілей шляхом внесення змін до Конституції України.

На нашу думку, бажання росії закріпити результат перемовин про завершення війни в Конституції України у 2025 році слід розглядати винятково як можливість створення нею кращих умов для подальшої окупації та знищення української державності.

Вважаємо, що будь-які вимоги росії до України є необґрунтованими та незаконними, а зміна положень Конституції України не може бути наслідком перемовин про завершення війни.

Конституція України як Основний Закон має бути як моральним, так і правовим орієнтиром під час ухвалення доленосних для країни рішень, а будь-які спроби під зовнішнім тиском внести зміни до неї повинні розглядатися як посягання на суверенітет і незалежність нашої держави.

В будь-якому випадку для забезпечення справедливого та довготривалого миру росія як країна агресор повинна понести повну юридичну відповідальність за агресію в Україні та посягання на фундаментальні конституційні цінності.

Список використаних джерел

1. Лоуренс Фрідман Війни не завжди закінчуються переговорами. iPress. 26.06.2024, URL: https://ipress.ua/articles/viyny_ne_zavzhdy_zakinchuyutsya_peregovoramy_odni_zakinchuyutsya_kapitulyatsiieyu_inshi_zminoyu_rezhymu__lourens_fridman_359037.html (дата звернення: 22.03.2025)

2. Повний текст документів, ухвалених на переговорах в Мінську. Український тиждень. 12.02.2015, URL: <https://tyzhden.ua/povnyj-tekst-dokumentiv-ukhvalenykh-na-perehovorakh-v-minsku/> (дата звернення: 22.03.2025)

3. WSJ опублікувала проєкт мирної угоди між Україною та РФ від квітня 2022 року. Радіо Свобода. 01.03.2024, URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-myrna-uhoda-perehovory-ukrayina-rf-2022/32844144.html> (дата звернення: 22.03.2025)

4. Мирні переговори: Reuters оприлюднив перелік вимог Путіна. Главком. 13.03.2025, URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/mirni-perehovori-reuters-opriljudniv-perelik-vimoh-putina-1049291.html> (дата звернення: 22.03.2025)

5. Кремль назвав Конституцію України «перешкодою» для мирної угоди. UA.NEWS. 20.03.2025, URL: <https://ua.news/ua/war-vs-rf/kreml-nazvav-konstitutsiiu-ukrayini-pereshkodoiu-dlia-mirnoyi-ugodi> (дата звернення: 22.03.2025)

6. Сурков сказав правду про наміри Путіна щодо України. Чи почують його Віткофф і Трамп. Радіо Свобода. 22.03.2025, URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/surkov-namiry-putina-tramp-vitkoff-ukrayina/33355877.html> (дата звернення: 22.03.2025)